

ČAUŠEVIĆEVO RAZUMIJEVANJE SUNNETA

Muhidin TOPČAGIĆ

UDK 28-725:929 Čaušević M. Dž.

SAŽETAK: Ovaj rad tretira Čauševićevu percepciju Sunneta. M. Dž. Čaušević je bio vaiz, pisac, prosvjetitelj, reformator, vjerski modernist i reisul-ulema. U ovom radu pokušat ćemo predstaviti njegovo razumijevanje Sunneta u vremenima kada su se Bošnjaci našli pred izazovima novog i modernog doba. Čauševićovo razumijevanje sunneta je u tadašnjoj muslimanskoj javnosti, bivalo odbijano, ali i na prihvatano. Može se kazati da modernističko razumijevanje sunneta i danas postoji i ima svoje promicatelje.

Ključne riječi: sunnet, Čaušević, modernisti, tradicionalisti, društvo, sloboda

Uvod

Za mnoge zemlje Balkana 1878. godina je označila prekretnicu u njihovom dotadašnjem načinu života, ali i u dotadašnjem načinu promišljanja. Odlazak Osmanske imperije i dolazak Austro-Ugarske imali su najveći odjek u Bosni i Hercegovini. Odlazak Osmanske imperije za bosanske muslimane je značio i "jenjavanje islamskog mišljenja i obrazovanja po imperijalnim obrascima" (Karić, 2004: 20). Bošnjaci su u svojoj historiji prolazili kroz mnoga razdoblja različitih vlasti koja su sa sobom donosila nova i drugačija pitanja, probleme i odgovore. Tako je Austro-Ugarsko carstvo dolaskom na ove prostore sa sobom donijelo i nova pitanja, ne samo na polju društveno-političkog života, već i na polju vjerskog života. Bošnjaci su se našli pred izazovima novog i modernog doba. Nastupilo je doba muslimanskog intelektualnog i ulemanskog preispitivanja, kako kaže prof. Enes Karić, "koje je umnogome bilo slično preispitivanju koje je zateklo islamske intelektualce i ulemu diljem muslimanskog svijeta krajem XVIII, tokom XIX i početkom XX stoljeća" (Isto). Bosanska ulema i

intelektualci će uložiti velike napore kako bi odgovorili izazovu vremena i dali različite i zanimljive odgovore na novonastala pitanja. Jedno od tih pitanja jeste i značaj Sunneta Božijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s., i njegovo razumijevanje od uleme i intelektualaca. Ono što slijedi na narednim stranicama ovog rada jeste razumijevanje sunneta od jedne od najmarkantnijih i najznačajnijih ličnosti i jednog od najvećih bosanskih sinova iz druge polovine XIX i prve polovine XX stoljeća, reisul-uleme Mehmeda Džemaludina ef. Čauševića. U ovom radu pokušat ćemo u kratkim crtama rasvijetliti njegovo razumijevanje sunneta u tim neizvjesnim i burnim vremenima u kojim su se našli Bosna i Hercegovina i Bošnjaci.

1. Mišljenje i djelo Džemaludina Čauševića

Mehmed Džemaludin Čaušević, pored toga što je bio profesor, vaiz, član Ulema-medžlisa, reisul-ulema itd., bio je također pokretač i osnivač udruženja, osnivač časopisa i listova koji su bili pomno praćeni, čitani, njihov urednik ili saradnik (Isto: 133).

Zbog svog racionalističkog, ali ipak odmjerenog, pristupa i razumijevanja novonastalih situacija i problema Čaušević je postao omiljen kako među običnim građanstvom tako i među svojim učenicima i jednim brojem muslimanskih alima i intelektualaca.

Suočen s novom stvarnošću koja je donijela mnoge probleme Bošnjacima Čaušević nastupa hrabro i odlučno da pokaže svom narodu da islam može opstati u Bosni i pod kršćanskom vlašću. Čaušević odlučno govori o univerzalnosti islama i da je islam po svojoj prirodi otvoren za nove izazove. Sve ono što je pozitivno treba prihvatiti, a ne odbijati i od toga okretati glavu, glavna je poruka njegovih vazova i članaka.

Dok su mnogi govorili o halifi i hilafetu Čaušević počinje borbu za osvješćivanjem svojih sunarodnjaka. Iako je dobro znao da su stari institucionalni okviri, kao što su hilafet i halifa, propali, nije odobravao shvatanje da je zbog njihove propasti propao i sam islam ili muslimani. On bodri svoje sunarodnjake da iznađu nove institucionalne okvire (Isto: 134).

Dok je obilazio sve islamske škole po Bosni Čaušević se uvjerio u pravo

stanje obrazovnih institucija i samog obrazovanja. Stanje obrazovnih institucija i pismenost Bošnjaka uveliko su opredijelili njegov reformatorski rad. Čaušević je znao da se pismenost među narodom mogla riješiti jedino pomoću arapskog jezika, jer bi bilo teško uvjeriti ih da odustanu od arapskog jezika, za koji su ih vezali sveti razlozi njihove vjere (Karić, 2004: 250). Stoga se odlučio na "reformu" arapskog pisma za potrebe njegovog naroda i reformatorskog rada. Pisao je na bosanskom jeziku, ali arapskim pismom, koje je malo dotjerao za potrebe bosanskog jezika. Dao je da se izliju posebna slova i znakovi za one glasove koji postoje u bosanskom, ali ih nema u arapskom jeziku, kao što je P, Ž, Č, Ć, Đ itd. (Isto). Ovo njegovo pismo nazivano je "matufovicom".

Ovakvi njegovi potezi su naišli na dosta protivnika u Bosni, ali nije se dao omesti niti zaustaviti u svom radu. On je i svoje vazove i hutbe držao na bosanskom jeziku, u čemu ga možemo smatrati i pretečom svih onih alima i intelektualaca koji će doći poslije njega, a koji će se tome prikloniti.

Mehmed Džemaludin Čaušević je istinski reformator, u punom značenju te riječi, jer je nudio odgovore i rješenja na svakodnevne probleme i pitanja. On će ponajprije zbog svoje intelektualne kompetentnosti, a i zbog svoje pozicije, otvoreno i hrabro da se bavi gorućim problemima svojih sunarodnjaka. Pitanje ili problem pokrivanja žene¹ i njenog hidžaba, nošenja šešira i zapadne odjeće, pitanje vakufa i iskorištavanje starih grobalja, zatim pitanje da li musliman smije služiti vojsku u državi čiji je suveren nemusliman, itd. Iznoseći svoje stavove i mišljenja, koji su bili reformatorski, o svim ovim, ali i drugim pitanjima, Čaušević je bio žestoko napadan. Ali ni on nije ostajao dužan. Na svaki

napad je odgovarao žestokim, ali argumentiranim odgovorima.

Kada je riječ o pokrivanju žene, izričito je govorio da žena nije dužna pokrivati svoje lice i da to islam nije propisao. Ovakvo jasno izjašnjavanje i nastupanje reisa Čauševića, kada posmatramo iz današnje perspektive, možemo smatrati borbom za jednim od temeljnih ljudskih prava, a to je pravo na obrazovanje. Čaušević je nastojao da uključi žene u sva polja društvenog djelovanja. Mnogi roditelji nisu puštali žensku djecu da se obrazuju, smatrajući te škole nevjerničkim i zbog straha od mogućeg "gubljenja obraza". Stoga je Čaušević nastupao otvoreno i žestoko sa željom da muslimanskim djevojkama i ženama vrati njihovo puno pravo koje im se tokom vremena oduzelo. Umjesto da učestvuju i doprinose razvoju društva, one su ostajale u kući.²

Iz Čauševićevih riječi o problemu nošenja šešira, da se razumjeti da musliman smije nositi šešir kao vrstu kape, a ne u svrhu oponašanja kršćana. Problem vakufa se odnosi na tzv. uvjet koji je nekada vakif izdiktirao, a koji sada, nakon protoka dosta vremena, njegovom vakufu smeta. Čaušević je kazao da se taj uvjet može promijeniti za dobrobit i iskoristivost vakufa. Po pitanju iskorištavanja starih grobalja za druge namjene kao što su stambene, komunalne i sl. Čaušević je dao liberalan odgovor (Karić, 2008: 365).

Naime, Čaušević nastoji da izbavi svoj narod iz jednog "učaurenog" stanja, jer nema više Osmanske imperije koja se brine o pravima i dostojanstvu svih stanovnika. Došla je nova "vlast", s novim, modernim, prozapadnim vrijednostima i ciljevima. Njegov rad je nastojanje da se pokaže da je opasnost u neznanju i zaostalosti, a ne u tome što će žene otkriti svoja lica, navodeći primjere iz Istanbula i Egipta gdje žene otkrivena lica obavljaju razne vrste poslova, a ipak

su očuvale svoje dostojanstvo i obraz. Mnogi njegovi najbliži prijatelji nisu shvatali njegovo reformatorsko djelovanje i otežavali su cijeli taj proces "osvješćavanja".

2. Čaušević i pitanje zaostalosti Bošnjaka

Ukoliko se Čauševićevi članci i knjige pročitaju u cjelini i posebno iz perspektive današnjeg iskustva koje mi Bošnjaci imamo nakon 1992. godine, vidi se zapravo da Čaušević ima jedan jedini problem – zaostalost, zapuštenost i permanentno državno, materijalno i duhovno devastiranje Bošnjaka muslimana i muslimana Balkana općenito (Karić, 2004: 259).

Važno je napomenuti da Čaušević živi i djeluje u dva različita politička sistema, Austro-Ugarske i Kraljevine Jugoslavije, od kojih nijedan nije bio naklonjen Bošnjacima, štaviše, smatrani su problemom.

Na Balkanu krajem XIX i početkom XX stoljeća samo muslimanski narodi (Albanci na Kosovu i Bošnjaci u Bosni) nemaju pravo na državu ili na države, premda su autohtono stanovništvo Balkanskog poluotoka. Dotle su u ovo vrijeme kršćanski narodi Balkana (pravoslavci kao i katolici) dobili pravo na samoopredjeljenje, oni osnivaju svoje države, čak mnogo država! Takvo što, u tadašnjim svjetskim krugovima odlučivanja, muslimanima Balkana se nije dopustilo. Naprotiv, muslimanski narodi Balkana smatrani su ostatkom "Bolesnika s Bosfora" (Isto, 259-261).

Kada imamo u vidu ovakvo stanje i stalne pritiske vlasti, možemo smatrati da je djelovanje Čauševića kao reformatora, prosvjetitelja, intelektualca i reisa takvo da on želi da zaštiti i pripremi svoj narod za neizvjesna i tegobna vremena koja će doći. Sam Čaušević je govorio da se ponekad osjeća sam u tom poslu koji bi svi, zajedno, trebali da rade.³

¹ Ovdje se misli na pokrivanje lica feredžom.

² Više vidi: "Čaušević kao reformator" u: *Prilozi za povijest islamskog mišljenja u Bosni i Hercegovini XX stoljeća*, priredio

Enes Karić, El-Kalem, Sarajevo, 2004, str. 254-257.

³ Više v: "Čaušević kao reformator" u: *Prilozi za povijest islamskog mišljenja u*

Bosni i Hercegovini XX stoljeća, priredio Enes Karić, El-Kalem, Sarajevo, 2004, str. 261; *Novi behar*, broj 19., januar-februar 1928., str. 19.

Oduzimanjem prava Bošnjacima da budu nacija i podsticanjem intelektualaca na denacionalizaciju, od Srba i Hrvata, Bošnjaci su postali ili Srbi i Hrvati ili neopredijeljeni. Na ovakav način se htjelo riješiti "problema" zvanog Muslimani. Čaušević je upozoravao na to i pozivao svoje sunarodnjake da se osvijeste i u svom jednom tekstu on podsjeća Bošnjake na njihov pravi problem, obrazovanje: "Velika je ludost bila misliti da će drugi čekati i gledati na nas ili da će se vrijeme okrenuti prema našoj želji(...). Škole i način školovanja se izmijenio, i ko se ne bude snalazio u ovim novotarijama, on je izgubljen. Svijet se kreće naprijed, pa ako se i mi ne budemo ravnali prema duhu vremena, bićemo pregaženi (...). Dok smo mi tražili pomoć od turbeta, od mrtvih ljudi, dok smo čekali da nam halife i hilafet očuvaju našu vjeru, drugi su se dali na izvađanje praktičnijih sredstava. Vrtili su planine, ulazili u utrobu zemlje, vadili rude, iskorišćavali šume i sticali bogatstvo. Mnogi su opet dizali i uspostavljali sve što treba za očuvanje svoje zajednice. I ovdje se ispunila ona trajna istina da "znaniji i neznaniji ne mogu biti jednaki". Mi učimo Kur'an, mi slušamo Kur'an, ali ono što Kur'an od nas traži u pogledu rada i truda, to drugi izvršavaju" (Karić, 2004: 263).

Čaušević je u svom reformatorskom radu uvijek nastojao da istakne obrazovanje kao jedno od najvažnijih načela samog islama. Jer on je u osnivanju bošnjačkih škola, u obrazovanju mladih, kako dječaka tako i djevojčica, vidio izlaz za svoje sunarodnjake.

3. Čauševićevo razumijevanje sunneta

Kao vaiz i hatib Čaušević se koristio hadisom, ali njegovo razumijevanje hadisa (sunneta) se razlikuje od tradicionalnog razumijevanja hadisa. Hadisu je posvetio dva zasebna rada: "Kur'an i sunnet" i "Skovani i patvoreni hadisi".

U samom njegovom definiranju hadisa uočavamo razliku u odnosu

na definiciju koja se nalazi u tradicionalnim djelima. Za njega je sunnet "životna staza azreti Muhammedova, to jest riječi koje je govorio i djela koja je činio" (Karić, E., Demirović, M., 2002: 64). Njegova definicija hadisa (sunneta) ne uzima u obzir prećutna odobrenja Muhammeda, s.a.v.s., niti njegove moralne i tjelesne osobine.

Iako za sunnet kaže da je drugi izvor islama, ipak ga ne smatra samostalnim izvorom, nego tvrdi da je potrebno da se svi hadisi uporede sa samim Kur'anom. Dalje kaže da je potrebno sve one hadise koji se ne slažu s Kur'anom odbaciti, a one koji se slažu da se mogu prihvatiti (Isto).

Prema njegovom shvatanju i razumijevanju sunnet ima ulogu i zadaću da tumači Kur'an i da pojašnjava određene propise. "Prema isticanju i izlaganju časnog i mudrog Kur'ana, Božiji Poslanik donosi i uči Kur'an, raspoređuje ga i objašnjava (...). Kur'an je skupljao, svaki odlomak je na svoje mjesto stavio i kad god se ukazala potreba tumačio je kur'anska ajeta. Ovaj, zadnji posao vrši sunnet ili hadis. Hazreti Muhammed je tumačio Kur'an svojim riječima, djelima i postupcima. Bilo je nužno da on Kur'an tumači i objašnjava" (Isto).

Dalje on kaže: "Nemoguće je da se sva ova obrazloženja u Kur'anu nađu. Kur'an je samo izložio temeljne i glavne zasade svih ovih potrebnih upućenja, a Božiji Poslanik ih je obrazložio (...). Božiji Poslanik je pokazao kako se ove vjerske zapovijedi imaju izvršavati i na taj način postao uzor pravovjernih" (Isto).

I sam Čaušević primjećuje da se u literaturi pojavljuju izjave i tvrdnje da se sunnet počeo sabirati nekoliko stoljeća poslije smrti Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., pa veli: "Pogrešno je misliti da se sunnet počeo sabirati tek dvije stotine godina iza hazreti Muhammeda. Za života Božijeg Poslanika su drugovi njegovi sa najvećom pažnjom slušali svaku riječ njegovu i sakupljali ih" (Isto: 65).

Iako drži čvrst stav o pamćenju i sabiranju hadisa još za života Muhammeda, s.a.v.s., o njegovoj autentičnosti, nastavku bilježenja i

kritici kaže: "Ne može se tvrditi da je hadis kao i Kur'an potpuno očuvan i čist od svake pogreške, ali se mora priznati da su se sabiranjem hadisa bavili najveći učenjaci, da su vršili najstrožija ispitivanja, da su bilježili najpouzdanije hadise i napisali zbirke koje se zasnivaju na najpomnije ispitivanim dokazima" (Isto: 66).

U svom tekstu pod naslovom "Skovani i patvoreni hadisi" Džemaludin ef. Čaušević kaže da su "patvoreni hadisi one izreke koje su neki ljudi kovali, izmišljali i, kao prave Resulullahove hadise, proturali u svijet" (Isto: 141).

Čaušević daje znakove po kojima se mogu poznati patvoreni hadisi:

- Da je izrečen od klipa, bez ikakve mjere
- Da je izrečen tako da ga samo iskustvo ne prima
- Da je izrečen tako da izaziva smijeh
- Da je izrečen tako da se ne slaže s glavnim izvorom vjere
- Da je izrečen tako da protiv njega stoje jasni svjedoci
- Da je izrečen tako da mu se sadržaj protivi jasnom slovu Kur'ana
- Da je izrečen tako da mu sadržaj ne odgovara ćudoređu i lijepom odgoju
- Da mu se značenje protivi čistom vjerovanju (Isto: 142-143).

Međutim, govor o apokrifnim hadisima nije zbog samih takvih hadisa, nego je imao za cilj da ukaže na pogrešnu praksu koja je bila zastupljena među ulemom, a koja nije imala utemeljenje u islamskom učenju. Takvi su izmišljeni hadisi koji govore o ženi, njenoj ulozi i kako treba postupati prema njima. On navodi jednu takvu predaju: "Ostavite žene da gladuju, ali ne sa glađu koja će štetu nanijeti. Ostavite ih u slabim haljinama, ali ne da su gole, jer žene kada se najedu i kada se napiju ništa im draže nego izaći u šetnju, a kad budu u slabom odijelu i gladne, onda im je najdraža kuća, a za njih i nema ništa bolje nego da sjede u kućama" (Isto: 144).

Ovakav njegov govor i pisanje o apokrifnim hadisima je reakcija na

bajkovita kazivanja o islamu i njegovim izvorima. A gore spomenuti primjer je, jedne prilike, izrečen u jednom vazuu i to u Begovoj džamiji u Sarajevu. Čaušević o tome kaže: "Ovakve i slične besmislice, jer bacaju ljagu na svjetlo Islama, trebao bi svaki pametan čovjek odbaciti i čistom porukom u duhu Kur'ana odgajati svijet" (Isto: 145).

Vrlo često Čaušević nastoji racionalno pojasniti određene hadiske tekstove, pa i one koji govore o mu'džizama, kakav je slučaj s raspolućivanjem Mjeseca. On naglašava da ovaj događaj prenosi nekoliko odabranih ashaba, da te predaje "prihvataju Buharija i Muslim i stoga nema mjesta i mogućnosti da se ovaj događaj u biti svojoj osporava i kritikuje". U nastavku on na svoj način objašnjava da se ipak radilo samo o pomračenju Mjeseca (Hasanović, 2012: 143).

Kada je u pitanju uvažavanje hadiskih zbirki kaže da je "naš najpozdaniji dokaz i oslonac Buharija. Buharija u pogledu sigurnosti svojih navoda stoji iznad svih sabirača i pisaca hadiskih djela. Prema tome ovi navodi Muslimovi (o izjavama Ebu Musa el-Eš'arija o surama koje nisu obuhvaćene redakcijom Kur'ana u vrijeme Osmana – primj. Z. H.), nijesu i Buharijini navodi, nego samo Muslimovo pričanje (Isto).

Kako navodi Muhammed Tajib Okić, Džemaludin Čaušević "zabacuje sve apokaliptičke hadise (koji sadrže kakvo pretskazanje i

proricanje) ma ti hadisi našli mesta čak i autentičnim zbornicima El-Buharija i Muslima kao potpuno ispravni s formalne strane. Po njegovom mišljenju, svi proročanski hadisi kose se s Kur'anom, koji veli da sem Boga niko ne zna 'gajb' (skriveno, nepoznato), a tradicija koja se protivi jasnom slovu Kur'ana jest apokrifna" (Hasanović, 2005: 319).

Zaključak

Svojim dolaskom u Bosnu, Austro-Ugarska je donijela značajne i korjenite promjene, kako u društvenom, političkom i ekonomskom, tako i kulturnom i vjerskom životu. Nagli prodor novog i modernog je iziskivao nove odgovore intelektualaca i uleme. Ovi izazovi su doveli do različitih stavova i odgovora koji su označili liniju razdvajanja među intelektualcima u Bosni i Hercegovini. Proces modernizacije će u prvi plan staviti ulemu, koja je u svojim vazovima o vjeri govorila bajkovito i apstraktno, i moderne intelektualce, koji će zarad procesa progressa i modernizacije žrtvovati i temeljnu značajku svog identiteta.

Vjerski modernisti će, za razliku od tradicionalne uleme, govoriti o vjeri u duhu vremena u kojem žive, nastojeći da ukažu na zabludu o povratku Osmanske imperije i pogubnost nepismenosti i neobrazovanosti. Za razliku od modernih intelektualaca, vjerski modernisti će nastojati da u sklopu svoje vjere

održe i svoj bošnjački identitet. Jedan od najznačajnijih predstavnika vjerskih modernista je bio Mehmed Džemaludin Čaušević, prosvjetitelj, reformator, reisul-ulema itd. U svojim nastupima, pisanim radovima, vazovima i hutbama je insistirao na prihvatanju savremenih dostignuća i inkorporaciji istih u islam, jer islam je otvoren za pozitivna postignuća.

Ni u jednom svom nastupu Čaušević nije napadao tradicionalne vrijednosti islama niti muslimana Bosne. On je nastojao, kako to i sam kaže, da "vodi računa o onome što postoji, što će doći i što mora doći" (Hasanović, 2012: 144). Njegov reformistički rad na polju obrazovanja, promišljanja, pisanja i držanja govora, vazova i hutbi je polučio rezultate. Intelektualci i ulema koja je došla, bila tradicionalno ili reformistički usmjerena, u svojim će radovima, vazovima i nastupima govoriti o gorućim pitanjima svog vremena. Od bajkovitih govora o islamu prešlo sa na govor i pisanje o značaju sunneta, morala, poslovne etike, svakodnevnim problemima Bošnjaka i sl.

Čaušević, a i svi vjerski modernisti, optuživani su da su pod utjecajem nemuslimana i njihovog učenja. Međutim, Čaušević je samo nastojao da probleme koje je dijelio s ostatkom bošnjačkog društva riješi u duhu sunneta Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Napadan je jer nije insistirao na gotovim rješenjima ranijih generacija, već je insistirao na duhu i smislu islama i sunneta.

Literatura

- Hasanović, Z. (2012). *Percepcije sunneta*, Sarajevo: El-Kalem i CNS.
- Hasanović, Z., (2005). Odnos bošnjačkih vjerskih modernista prema Sunnetu. U Z. Hasanović, ur. *Hrestomatija: Pristupi sunnetu*, Sarajevo: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, 315-329.
- Karčić, F., (2004). *Bošnjaci i izazovi modernosti: kasni osmanlijski i habsburški period*, prijevod s engleskog Hamza Karčić, Sarajevo: El-Kalem.
- Karić, E., (2004). *Prilozi za povijest islamskog mišljenja u Bosni i Hercegovini XX stoljeća*, Sarajevo: El-Kalem.
- Karić, E., Demirović, M., (2002). *Reis Džemaludin Čaušević prosvjetitelj i reformator*, Sarajevo: Ljiljan, 64-66.
- Karić, E., (2008). "Islamski reformistički pokreti kod Bošnjaka" (pregled bosanskih muslimanskih rasprava za i protiv obnove i reforme u XX stoljeću). U M. Hadžić, ur. *Zbornik radova Naučnog skupa Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive*, Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, 337-393.
- http://www.bosanskialim.com/rubrike/biografije/bosanski_alimi/Causevic_Dzemaludin.html

الموجز

فهم الشيخ محمد جمال الدين تشاوشيفيتش لسنة النبي صلى الله عليه وسلم

محي الدين توبتشاغيتش

يعالج هذا المقال فهم الشيخ محمد جمال الدين تشاوشيفيتش للسنة النبوية المطهرة. فقد كان هذا الشيخ واعظا وكاتبا ومربيا ومصلحا ومجددا في الدين ورئيسا للعلماء. وسنحاول في هذا المقال أن نستعرض فهمه للسنة النبوية في زمان وقف فيه البشاعة في مواجهة عصر جديد وحديث. كان فهم الشيخ تشاوشيفيتش للسنة النبوية عند المسلمين آنذاك مرفوضا وغير مقبول. ويمكن القول إن الفهم الحدائي للسنة النبوية اليوم لديه أنصاره ومشجعوه.

الكلمات الرئيسية: السنة، تشاوشيفيتش، الحدائون، التقليديون، المجتمع، الحرية

Summary

ČAUŠEVIĆES' UNDERSTANDING OF THE SUNNAH

Muhidin Topčagić

This article deals with Čaušević's perception of the Sunnah. Mehmed Džemaludin ef. Čaušević was *waiz*, writer, educationist, reformer, religious modernist and *reisu-l-ulama*. In this article we tried to present his understanding of the *Sunna* in times when Bosniaks were faced with numerous challenges of new and modern era. Čaušević's understanding of the *Sunnah* was mainly rejected by the Muslim population of the time. We may say that the modernist understanding of the *Sunnah* still survives and has its promoters even today.

Key words: Sunnah, Čaušević, modernists, traditionalists, society, freedom